

บทที่ 1

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกและกระบวนการที่สำคัญ ในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพมีความสามารถที่จะปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ และทุกคนต้องได้รับความเสมอภาคทางโอกาสที่จะได้รับการศึกษา ตามสิทธิขั้นพื้นฐานที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคน ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความสมดุลทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา สามารถพึ่งตนเองร่วมมือกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์ พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม¹ นับได้ว่าการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อเป็นรากฐานของชีวิต ที่พร้อมจะต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมใน ยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นโลกที่ไร้พรมแดนหรือสังคมแห่งข่าวสารข้อมูล ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ความเจริญทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์สมัยใหม่ และการพัฒนาด้านเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชากรทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวหลายประการ และมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการพัฒนาประเทศในแนวทางใหม่ จึงมุ่งเน้นไปที่การยึดคนเป็นจุดศูนย์กลางของการพัฒนา โดยมีความเชื่อว่า หากคนได้รับการพัฒนา ได้รับการศึกษาที่ดีที่สุด “คน” จะสามารถช่วยพัฒนาประเทศชาติ พัฒนาสังคม พัฒนาเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมให้กลมกลืนด้วยกันได้

การดำเนินการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาคือการพัฒนา “คน” ให้เป็น “มนุษย์” ที่มีคุณภาพ มีความสามารถเต็มตามศักยภาพ มีการพัฒนาที่สมดุลทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ให้สอดคล้องกับนโยบายของแผนพัฒนาการศึกษาชาติ องค์ประกอบสำคัญได้แก่ผู้บริหารการศึกษาในทุกระดับตั้งแต่ระดับกระทรวงทบวง กรม จังหวัด และสถานศึกษาโดยจะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดกว้างไกล มีสภาวะความเป็นผู้นำ กล้าคิด กล้าเปลี่ยนแปลง กล้าทำ และกล้าตัดสินใจตระหนักในความสำคัญของการมีส่วนร่วมอย่างจัดการประสานประโยชน์กับทุกๆ ฝ่าย เพื่อประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญผู้บริหารที่มีคุณลักษณะดังกล่าวจึงจะทำให้การศึกษา

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, ทิศทางของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กรุงเทพฯ, ว.ป.ท., 2542), 2.

เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงประสงค์ได้² โรงเรียนหรือสถานศึกษานับว่าเป็นฐานการพัฒนาที่สำคัญที่สุด เพราะโรงเรียนเป็นหน่วยปฏิบัติที่มี ภาระรับผิดชอบต่อเยาวชนของชาติเป็นจำนวนมาก หากเยาวชนของชาติได้รับการพัฒนาคุณภาพจากระบบโรงเรียน ที่มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว เยาวชนจะมีความรู้ความสามารถและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ผู้บริหารโรงเรียนนับเป็นบุคคลที่เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ การปฏิบัติงานในโรงเรียนประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว ความสามารถของผู้บริหารสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียน โดยเฉพาะการบริหารงานวิชาการ เดวิสและโทมัส (Davis and Thomas) กล่าวว่า การใช้ภาวะผู้นำทางวิชาการโดยที่ผู้บริหารมีความหวังสูง จะช่วยให้ครู-อาจารย์สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพและเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน³

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ได้จัดการศึกษาเพื่อการกุศลโดย สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ร่วมกับโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด จำนวน 11 แห่ง ในปี พ.ศ. 2520-2523 ได้บริหารองค์การในรูปแบบสภาโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา เพื่อที่จะปรับปรุงการบริหารงานไว้ในพระราชบัญญัติ โรงเรียนเอกชนเป็นกรณีพิเศษต่างจากโรงเรียนเอกชนอื่นๆ และปรับปรุงระเบียบของสภาและหลักเกณฑ์ ให้การอุดหนุนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น⁴ โดยให้โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดดำเนินการจัดการศึกษา โดยไม่หวังผลกำไรตอบแทน เปิดสอนประเภทสามัญศึกษา รับนักเรียนกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย มีจำนวนอยู่ทั้งหมด 60 โรงเรียน การบริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดนั้น จัดในรูปของคณะกรรมการมีจำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน และไม่เกิน 7 คน ให้เจ้าอาวาสวัดนั้นๆ เป็นเจ้าของโรงเรียนโดยตำแหน่ง มีผู้จัดการ ครูใหญ่ ครู ตามแต่ทางคณะกรรมการจะตกลง จะเป็น

²สำนักงานนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) (กรุงเทพฯ : อรรถพลการพิมพ์, ม.ป.ป.),5.

³Gray A. Davis and Margaret A. Thomas, Effective Schools and effective Teachers (Boston : Allys and Bacon,1989),82-83.

⁴ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, การพัฒนาโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (กรุงเทพฯ : กุศลสภา,2541),7-16.

พระภิกษุหรือคฤหัสถ์ก็ได้ ส่วนในเรื่องการเงิน ให้โรงเรียนจัดตั้งเงินทุน โดยได้รับเงินอุดหนุนจากทางราชการ เมื่อเทียบกับรายหัวของเด็กของรัฐเป็นการสนับสนุนที่มากขึ้นเป็นพิเศษ ถึงร้อยละ 100 ซึ่งจากเดิม ร้อยละ 40 ในจำนวนโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาทั้งหมด 60 แห่งนี้ ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาเพียง 10 โรงเรียน ในปีพุทธศักราช 2544 ยังมีโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาอีกเป็นจำนวนมาก ที่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ซึ่ง พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดไว้ว่า สถานศึกษาจะต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนายังคงมีบทบาทสำคัญ เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นการกุศลอย่างแท้จริง โดยไม่หวังผลกำไร ทั้งยังจะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษาของรัฐ โดยการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้มีการประกันคุณภาพภายในผสมอยู่ในกระบวนการบริหาร และการจัดการเรียนการสอนอันจะเป็นการสร้างเชื่อมั่นว่าจะจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐาน จะได้ช่วยกันสร้างสังคมให้มีสันติสิ่งแวดล้อมยั่งยืน เศรษฐกิจมั่นคง สามารถร่วมมือและแข่งขันกับประเทศอื่นได้อย่างมีศักดิ์ศรีในสังคมโลกต่อไป การประกันคุณภาพการศึกษายังเป็นงานสำคัญในสถานศึกษาเพื่อผู้เรียนและสังคม⁵

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือประชาชน นับได้ว่าสถาบันนี้มีส่วนช่วยแก้ปัญหาทางสังคมไทยมาตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท ซึ่งเป็นที่รวมคนส่วนใหญ่ของประเทศไทย วัดจึงเป็นศูนย์กลางของการดำรงชีวิตประจำวัน และเป็นสถานที่ช่วยแก้ปัญหาต่างๆของครอบครัวไทยในชนบท⁶ บทบาทของพระสงฆ์ไทยในอดีตและปัจจุบันที่ได้รับความเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับของพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยเฉพาะการเป็นผู้นำทางจิตใจที่มีส่วนช่วยกล่อมเกล่าจิตใจและลักษณะนิสัยของคนไทยให้โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับบทบาทที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทยในด้านต่างๆ รวมทั้งยังรับเป็นภาระในการแก้ไขปัญหาสังคม เนื่องจาก

⁵ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก (กรุงเทพฯ : สกศ.,2543),2.

⁶ วีระ เกตุหอม, “ศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโทของมหาวิทยาลัยสงฆ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล,2539),32.

พระสงฆ์เป็นบุคคลในท้องถิ่นที่ใกล้ชิดปัญหา จึงรู้ซึ่งถึงปัญหาต่างๆ และสามารถแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี

ในระยะต่อมาสังคมไทยเปลี่ยนแปลง รัฐได้ดำเนินการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น แม้กระนั้นวัดก็ยังเป็นส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนตลอดมา โดยจัดในรูปโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาและรูปแบบอื่นๆ ตามที่พระเถระผู้จัดจะพิจารณาเห็นสมควรในการจัดการศึกษาวิชาสามัญ ควบคู่กับวิชาพระพุทธศาสนาในวัด เด็กที่ยากจนได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนอีกทั้งพระภิกษุและสามเณรได้มีโอกาสศึกษาวิชาสามัญที่ไม่ขัดต่อสมณะวิสัย ควบคู่ไปกับการศึกษาด้านพระปริยัติธรรม โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาเหล่านั้น มีวัดเป็นผู้รับใบอนุญาตจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และพัฒนาการเรียนการสอนโดยเน้นแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ในเรื่องการจัดองค์ประกอบด้านการเรียนการสอนให้เกื้อหนุนต่อจุดประสงค์ที่หลักสูตรต้องการ และจัดกิจกรรมนักเรียนให้สอดคล้องกับสถาบันที่เป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การส่งเสริมและพัฒนาโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาในรูปแบบต่างๆ ด้านการเงิน อาคารเรียน สื่อการเรียนการสอน บุคลากร วัสดุการสำหรับนักเรียน และส่งเสริมบทบาทของกลุ่มโรงเรียน โดยเฉพาะการสนับสนุนด้านการเงินนั้นให้เป็นเงินรายหัวนักเรียน ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2532 จนถึงปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนในรูปแบบอัตราอุดหนุนการศึกษาในอัตราร้อยละ 40 เพิ่มขึ้นร้อยละ 100 ของค่าใช้จ่ายรายหัวภาครัฐ ซึ่งรัฐให้การสนับสนุนช่วยเหลือมากกว่าโรงเรียนเอกชนทั่วไป ปัจจุบันมีโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจำนวนถึง 60 โรงเรียน กระจายอยู่ทั่วประเทศ เป็นโรงเรียนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา 10 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 16.65⁷ ของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาทั้งหมด จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งรัดดำเนินการ เพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพการศึกษา โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดให้ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา เพื่อเกิดประโยชน์กับเยาวชนของชาติในอนาคต

⁷ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนเอกชนการกุศล ปีการศึกษา 2544 รวบรวมโดยกลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษา (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2544), 1-12 .

ปัญหาของการวิจัย

โดยภาพรวมการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนามีคุณภาพ เมื่อพิจารณาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน งานวิชาการ งานบริการและสวัสดิการของโรงเรียน กล่าวคือ ครูส่วนมากมีความรู้และประสบการณ์สูงมีวุฒิปริญญาตรีขึ้นไป มีประสบการณ์ด้านการสอน มีความพร้อมด้านสื่อและอุปกรณ์จัดสภาพการเรียนการสอนได้เหมาะสม มีอัตราส่วนครูต่อ นักเรียน เฉลี่ย 1:18 คน นอกจากนั้นครูในโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา มี เจตคติที่ดีต่อนักเรียน อย่างไรก็ตามโรงเรียนยังจัดการศึกษาในด้านต่างๆ ไม่ได้ตามเกณฑ์ที่ประเมิน ได้แก่ การมอบหมายให้ครูสอนตามความรู้ความสามารถ เพราะมีครูบางส่วนสอนไม่ตรงวิชาเอก/โทที่สำเร็จการศึกษามา ครูส่วนมากใช้ห้องและลงมือปฏิบัติการทดลองด้วยตนเองเพียงบางครั้ง โรงเรียนมีห้องสมุดไม่ครบทุกโรงเรียน สำหรับโรงเรียนที่มีห้องสมุดก็มีห้องสมุดน้อย แม้ว่าจะมีครบทุกหมวดและไม่ได้เปิดบริหารตลอดเวลา โรงเรียนมีตาราง/ชั่วโมงสอนซ่อมเสริมให้กับนักเรียนไม่ครบทุกแห่ง นอกจากนั้นตามความเห็นของผู้ปกครองนักเรียนชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนดูแลไม่ทั่วถึง ในเรื่องการมาเรียน การปกครอง และการตรวจการบ้าน ตลอดจนการดูแลเอาใจใส่ในเรื่องสุขภาพและความปลอดภัยของนักเรียน ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาภาษาไทย และวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในเกณฑ์ที่ดีแต่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับพอใช้ทั้งสองวิชา เมื่อเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน ปรากฏว่าทั้งระดับ ประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่และกลาง⁸

ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของเด็กนักเรียนไทยที่วัดจากคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบ 3 วิชาหลัก (ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และคณิตศาสตร์) ต่ำกว่าร้อยละ 50 มาโดยตลอด ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนทุกระดับลดลงจากร้อยละ 43.89 ในปี 2544 เหลือร้อยละ 38.61 ในปี 2547 ขณะเดียวกันการประเมินเชิงคุณภาพ การศึกษาที่สามารถตอบสนองต่อการแข่งขันของประเทศ พบว่า ประเทศไทยยังล้าหลังกว่าประเทศ มาเลเซีย และอินเดีย ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องปรับปรุงในเชิงคุณภาพการศึกษา รวมทั้งต้องเร่งพัฒนาด้านจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม และทักษะ

⁸ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, การพัฒนาโรงเรียนเอกชนในพระพุทธศาสนาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (กรุงเทพฯ : ศรุสภา, 2541), 75.

ในการดำรงชีวิต เพื่อสร้างคนให้มีคุณธรรมคู่ความรู้⁹ ครูของโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ได้รับเงินเดือนและขวัญกำลังใจไม่ได้ตามเกณฑ์ กล่าวคือ ครูส่วนมากไม่ได้รับเงินเดือนเพิ่มทุกปี และไม่มีรายได้พิเศษ และครูส่วนมากได้รับเงินเดือนไม่ตรงตามวุฒิ แต่มีขวัญกำลังใจในการทำงานดีในลักษณะอื่นๆ คือ ได้รับสวัสดิการต่างๆ ที่โรงเรียนจัดให้ ในเรื่องของ ค่าตรวจสอบสุขภาพประจำปี เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำและทุนการศึกษานูตร เป็นต้น จากการดำเนินงานที่ได้ดำเนินการของโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาทั่วทุกวันนี้ พอสรุปปัญหาได้ดังนี้¹⁰

1. ปัญหาทางด้านงบประมาณและการเงิน พบว่า รายรับไม่พอกับรายจ่าย ได้รับเพียงเงินอุดหนุนจากรัฐ เพราะโรงเรียน ไม่เก็บค่าธรรมเนียมการเรียนเป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์

2. ปัญหาทางด้านวิชาการคุณภาพของนักเรียนยังต่ำกว่าเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ นักเรียนส่วนหนึ่งยังมีพฤติกรรมทางจริยธรรมไม่สมกับเป็นโรงเรียนทางพระพุทธศาสนา ขาดครูที่มีความรู้ ความสามารถในการสอนบางวิชา ขาดสื่อ อุปกรณ์ ตลอดจนห้องปฏิบัติการการสอนให้เพียงพอ และนักเรียนส่วนใหญ่ มาจากครอบครัวที่ยากจน ทำให้ขาดความพร้อมในการเรียน

3. ปัญหาทางการบริหารงาน ผู้บริหารงานยังขาดความรู้ในด้านการบริหารงานโรงเรียน ในการจัดการบริหารในโรงเรียนยังขาดความสมบูรณ์ตามรูปแบบการจัดการที่ถูกต้อง โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ปัญหาด้านอาคารสถานที่ ขาดอาคารสถานที่ที่จัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม ห้องปฏิบัติการทางวิชาการและการงานอาชีพ ไม่เพียงพอบริเวณส่วนใหญ่คับแคบ มีสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย

จากปัญหาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นปัญหาที่ผู้บริหารจะต้องใส่ใจและให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยจะต้องมีพฤติกรรมในทุกด้านอย่างเหมาะสมเพื่อนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการซึ่งถือว่าเป็นพฤติกรรมที่สำคัญของผู้บริหารที่จะช่วยให้ครูทุกคนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ในโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะในโรงเรียนที่ไม่ได้รับการรับรองคุณภาพการศึกษาอีกจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงได้กำหนดทำการศึกษาในพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในครั้งนี้ขึ้น

⁹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบ พ.ศ.2550-2554 (กรุงเทพฯ : 2549), 7-8.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, 37-38.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาของการวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อทราบพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ที่ได้รับการรับรองและไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา
2. เพื่อทราบความแตกต่างของพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ที่ได้รับการรับรองและไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

ข้อคำถามของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดข้อคำถามสำหรับการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

1. พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาที่ได้รับการรับรองและไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับใด
2. พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาที่ได้รับการรับรองและไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาแตกต่างกันหรือไม่

สมมติฐานของการวิจัย

เพื่อเป็นแนวทางของการศึกษา และเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล จึงได้ตั้งสมมติฐานของการวิจัยไว้ดังนี้

1. พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาที่ได้รับการรับรองและไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับมาก
2. พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาที่ได้รับการรับรองและไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ไม่แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการบริหารงานเมื่อพิจารณาในเชิงระบบ ซึ่งประกอบด้วย ตัวป้อน (input) กระบวนการ (process) และผลผลิต (output) ซึ่งแกทซ์และคาน (Katz and Kahn) ได้กล่าวไว้ว่า ระบบคือปัจจัยต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์ และมีผลกระทบซึ่งกันและกัน ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร องค์ประกอบทั้งสามส่วนนี้จะทำงานสัมพันธ์กันเป็นวัฏจักรเป็น

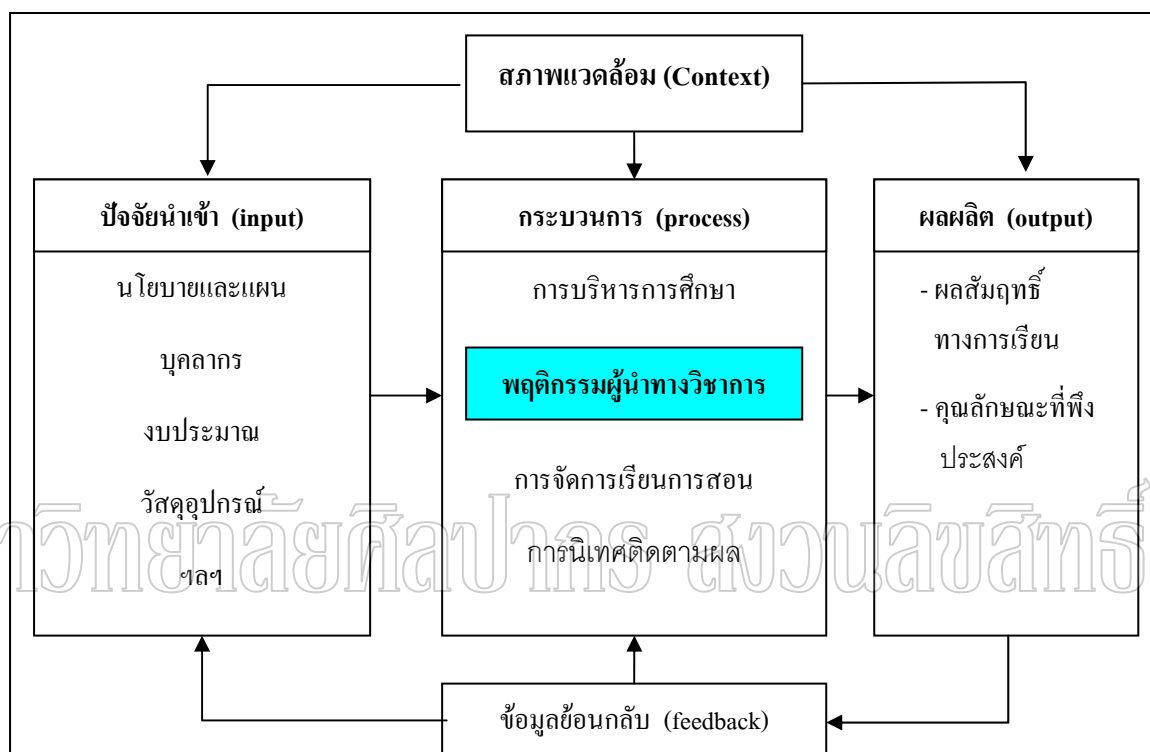
ระบบ¹¹ โรงเรียนทุกแห่งไม่ว่าจะใหญ่หรือเล็ก ไม่ว่าจะตั้งอยู่ในเมืองหรือชนบท ไม่ว่าจะเป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาหรืออาชีวศึกษา ไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชนต่างก็เป็นระบบทั้งสิ้น กระบวนการและผลผลิตเช่นเดียวกับระบบอื่นๆ ตัวป้อนของโรงเรียนได้แก่ 1) จุดประสงค์ของการศึกษา ได้แก่ นโยบายการจัดการศึกษา จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา เช่น นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ จุดมุ่งหมายของการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เป็นต้น 2) บุคลากร เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่และนักเรียน 3) งบประมาณ เช่น เงินอุดหนุนจากรัฐซึ่งคิดจากรายหัวเด็ก 4) วัสดุ-อุปกรณ์เช่นสื่อการเรียนการสอน วัสดุ ครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ 5) อื่นๆ เช่น สารสนเทศ ได้แก่ ความคิดเห็นของครู และผู้ปกครอง รายงานต่างๆ เกี่ยวกับโรงเรียน เป็นต้น สำหรับกระบวนการในระบบของโรงเรียนได้แก่ 1) กระบวนการบริหาร เช่น การวางแผน การตัดสินใจ การจูงใจ ภาวะผู้นำ การสื่อสาร การจัดงบประมาณ 2) กระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดหลักสูตร การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร วิธีสอนและการวัดผล 3) กระบวนการนิเทศการศึกษา เช่น การประเมินสภาพการทำงาน การจัดลำดับความสำคัญของงาน การออกแบบวิธีการทำงาน การจัดทรัพยากร การประสานงาน และการอำนวยความสะดวก เป็นต้น ผลผลิตของโรงเรียน ในด้านนักเรียน ได้แก่ การมุ่งให้นักเรียนมีความรู้ เจตคติทักษะ พัฒนาการ การสำเร็จการศึกษา¹² นักทฤษฎีองค์การรุ่นใหม่ได้เสนอแนวคิด ในเรื่ององค์การที่เป็นระบบโดยมีความคิดทั่วไปเกี่ยวกับระบบว่า เมื่อพิจารณาสิ่งใดเป็นระบบแล้วจะเห็นว่าระบบของสังคมประกอบด้วยระบบใหญ่ ระบบรอง และระบบย่อยเสมอ หากระบบย่อยใดเสียหาย ก็จะส่งผลกระทบต่อระบบย่อยอื่นๆ รวมถึงระบบใหญ่ด้วย ในทำนองเดียวกันถ้าพิจารณาโรงเรียนในฐานะที่เป็นระบบแล้วจะเห็นว่าชุมชนและสังคม ต่างก็เป็นระบบใหญ่กว่าตัวระบบโรงเรียน ดังนั้น สภาพแวดล้อม (context) จากชุมชน สังคม สภาพเศรษฐกิจและสภาพทางภูมิศาสตร์ ย่อมต้องมีผลกระทบต่อระบบโรงเรียน

¹¹ Danial Katz and Robert L. Kahn, อ้างถึงใน สุนันทา เลานันท์, การพัฒนาองค์การ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2531), 28.

¹² ทองอินทร์ วงศ์โสธร, ประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 3 (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2536), 161-162

และคุณภาพการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้¹³

จากแนวคิดทางทฤษฎีระบบ ของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีเชิงระบบและแนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนในฐานะเป็นระบบเปิด ซึ่งประกอบด้วยสามองค์ประกอบ คือ ตัวป้อน (input) กระบวนการ(process) และผลผลิต (output) มาเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ประยุกต์มาจาก : Daniel Katz and Robert L. Kahn, The Social Psychology of Organization,^{2nd} ed (New York : John Wiley & Son,1978),20.

: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, คุณภาพและการรับรองมาตรฐานการศึกษาเอกชน (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา,2541),2.

¹³ วิจิตร ศรีสะอ้านและคณะ, “วิวัฒนาการแนวความคิดในเรื่ององค์การ” เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาหลักและระบบการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์,2533),74-76.

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาในส่วนที่เป็นคุณลักษณะของผู้บริหารที่นำไปใช้ในกระบวนการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน คุณลักษณะของผู้บริหารดังกล่าวคือ พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ได้มีผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการไว้ต่าง ๆ กัน คือ อับเบนส์และฮิวส์ (Ubbens and Hughes) ได้เสนอองค์ประกอบพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการไว้ 7 ประการ คือ 1) การทำงานตามเวลาที่กำหนด 2) การจัดองค์ประกอบที่ดีในโรงเรียน 3) การมุ่งเน้นด้านวิชาการ 4) มีความคาดหวังต่อคณะครูและผลการปฏิบัติงานของครู 5) การทำงานด้านหลักสูตร 6) การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ และ 7) การประเมินผลสำหรับตรวจสอบความก้าวหน้า¹⁴ เฮคและคณะ (Heck and others) ได้เสนอองค์ประกอบ พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการไว้ 3 องค์ประกอบคือ 1) ด้านการปกครองโรงเรียน 2) ด้านการจัดบรรยากาศโรงเรียน 3) ด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน¹⁵ เดวิสและโทมัส (Davis and Thomas) ได้เสนอพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนไว้ 8 องค์ประกอบคือ 1) การยึดถือหน้าที่ในการปรับปรุงงานวิชาการเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น 2) ความกระตือรือร้นในการใช้กลยุทธ์เพื่อปรับปรุงงานด้านวิชาการ 3) การสร้างสรรค์แรงจูงใจแก่ครูและนักเรียนที่ทำงานด้านวิชาการ 4) การติดตามผลความก้าวหน้าด้านวิชาการของครูและนักเรียน 5) การสรรหาทรัพยากรบุคคลและวัสดุที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ 6) การจัดสภาพภายในห้องเรียนให้มีบรรยากาศทางด้านวิชาการ 7) การติดตามผลการปฏิบัติการสอนของครู 8) การสังเกตการณ์การสอนของครูและให้ข้อมูลย้อนกลับ¹⁶ สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนนั้น พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการ ของฮอลลิงเจอร์และเมอร์ฟี (Hallinger และ Murphy)

¹⁴ Gerald C. Ubben and Larry W. Hughes, The Principal : Creative Leadership for Effective Schools (Boston : Allyn and Bacon, 1987), 97-99.

¹⁵ Ronald H. Heck and others, "Instructional Leadership and School Achievement : Validation of a Causal Model," Educational Administration Quarterly 26 (May 1990) : 100-106.

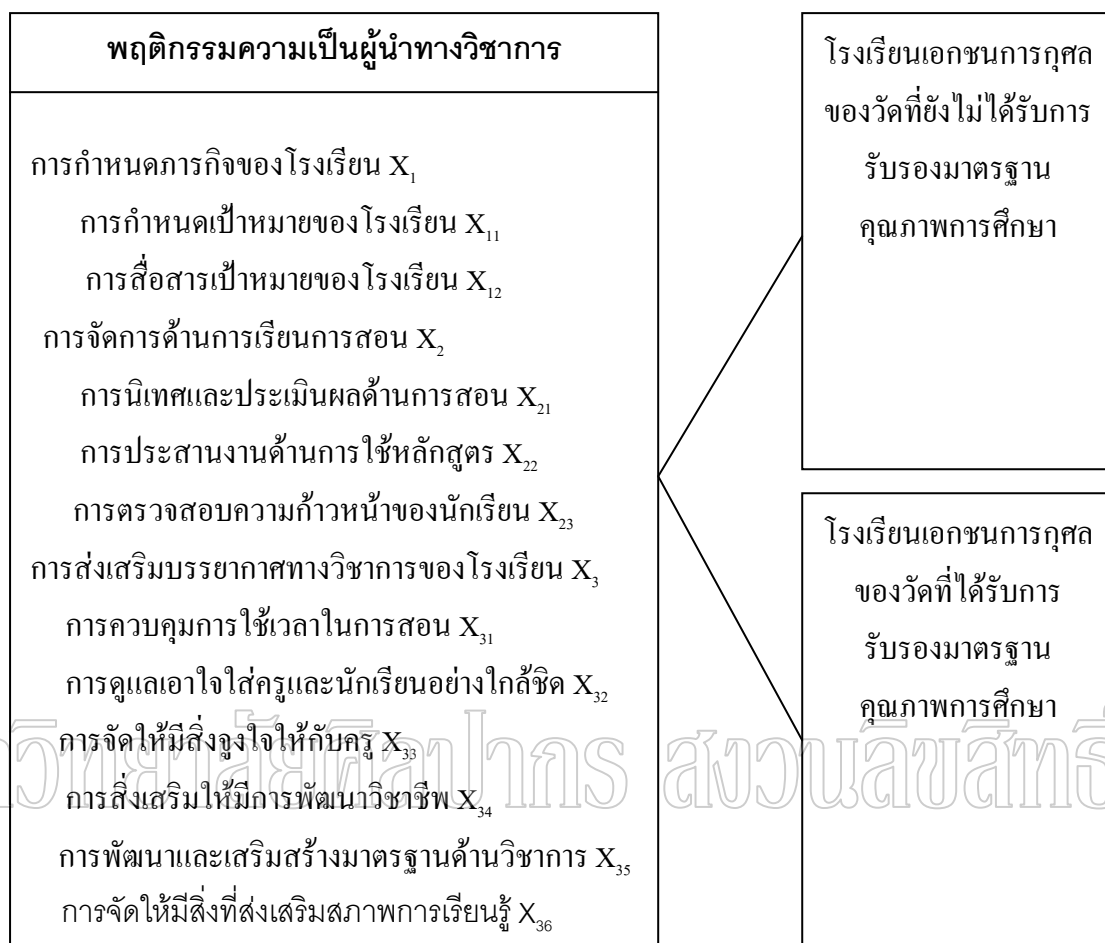
¹⁶ Gary A. Davis and Margaret A. Thomas Tomas, Effective Schools and Effective Teachers (Boston : Allyn and Bacon, 1989), 25-38.

ได้กล่าวถึงพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร 3 องค์ประกอบใหญ่และแบ่งเป็น 11 องค์ประกอบย่อย คือ 1) การกำหนดภารกิจของโรงเรียน ประกอบด้วย 1.1) การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน 1.2) การสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน 2) การจัดการด้านการเรียนการสอน ประกอบด้วย 2.1) การนิเทศและประเมินผลด้านการสอน 2.2) การประสานงานด้านการใช้หลักสูตร 2.3) การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน 3) การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน ประกอบด้วย 3.1) การควบคุมการใช้เวลาในการสอน 3.2) การเอาใจใส่ดูแลครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิด 3.3) การจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู 3.4) การส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ 3.5) การพัฒนาและสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ 3.6) การจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้¹⁷

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำแนวคิดของ ฮอลลิงเจอร์และเมอร์ฟี (Hallinger and Murphy) มาเป็นขอบเขตของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยการกำหนดภารกิจของโรงเรียน การจัดการด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน ดังแผนภูมิที่ 2

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

¹⁷ Phillip Hallinger and Joseph Murphy, "Assessing the Instructional Management Behavior of Principals," The Elementary School Journal 86,2 (November 1985): 221-224.

แผนภูมิที่ 2 ขอบเขตของการวิจัย

ที่มา : Phillip Hallinger and Joseph Murphy, "Assessing the Instructional Management Behavior of Principals," The Elementary School Journal 86,2 (November 1985) : 221-224.

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา แม้ว่าผู้วิจัยจะได้พิจารณาหรือเตรียมการในเรื่องต่างๆ อย่างรอบคอบแล้วก็ตามแต่ก็ปรากฏความไม่สมบูรณ์อันเนื่องมาจากผู้ตอบแบบสอบถามจากการทดลองเครื่องมือ ตอบข้อคำถามไม่ครบทุกข้อ ทำให้แบบสอบถามขาดความสมบูรณ์ เป็นผลให้จำนวนผู้ให้ข้อมูลในการทดสอบเครื่องมือไม่ตรงตามจำนวนที่กำหนด

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ความหมายเฉพาะคำ ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงให้นิยามความหมายไว้ดังนี้

พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการ หมายถึง พฤติกรรมการกระทำตามหน้าที่ที่ผู้บริหารแสดงออกถึงความสามารถในการนำกลุ่มซึ่งผู้ร่วมงานสังเกตเห็นได้ ในการบริหารกิจกรรมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนา และส่งเสริมวิชาการให้ได้ผลดีได้แก่

- 1) การกำหนดภารกิจของโรงเรียน
- 2) การจัดการด้านการเรียนการสอน และ
- 3) การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน

ผู้บริหาร หมายถึง หัวหน้าสถานศึกษา ที่ดำรงตำแหน่งหรือรักษาการในตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2532 ที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการกุศลอย่างแท้จริง จัดการศึกษาสำหรับเด็กยากจน เด็กกำพร้า เด็กด้อยโอกาส เด็กพิการ

โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด หมายถึง โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชประสงค์ โรงเรียนเอกชนประเภทอื่นที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้การอุดหนุนเป็นกรณีพิเศษ หรือเห็นสมควรให้การอนุเคราะห์เป็นกรณีพิเศษ เพื่อช่วยการศึกษาแก่บุคคลที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาหรือช่วยส่งเสริมการศึกษาตามนโยบายของรัฐบาล

โรงเรียนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่ผ่านการประเมินผลและติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาภายในโดยกลุ่มบุคลากรของสถานศึกษา และผ่านการประเมินจากภายนอกโดยหน่วยงานต้นสังกัด ที่มีหน้าที่กำกับดูแล

โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ผ่านการประเมินภายนอกโดย สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดที่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่ไม่ผ่านการประเมินภายนอกโดย สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา